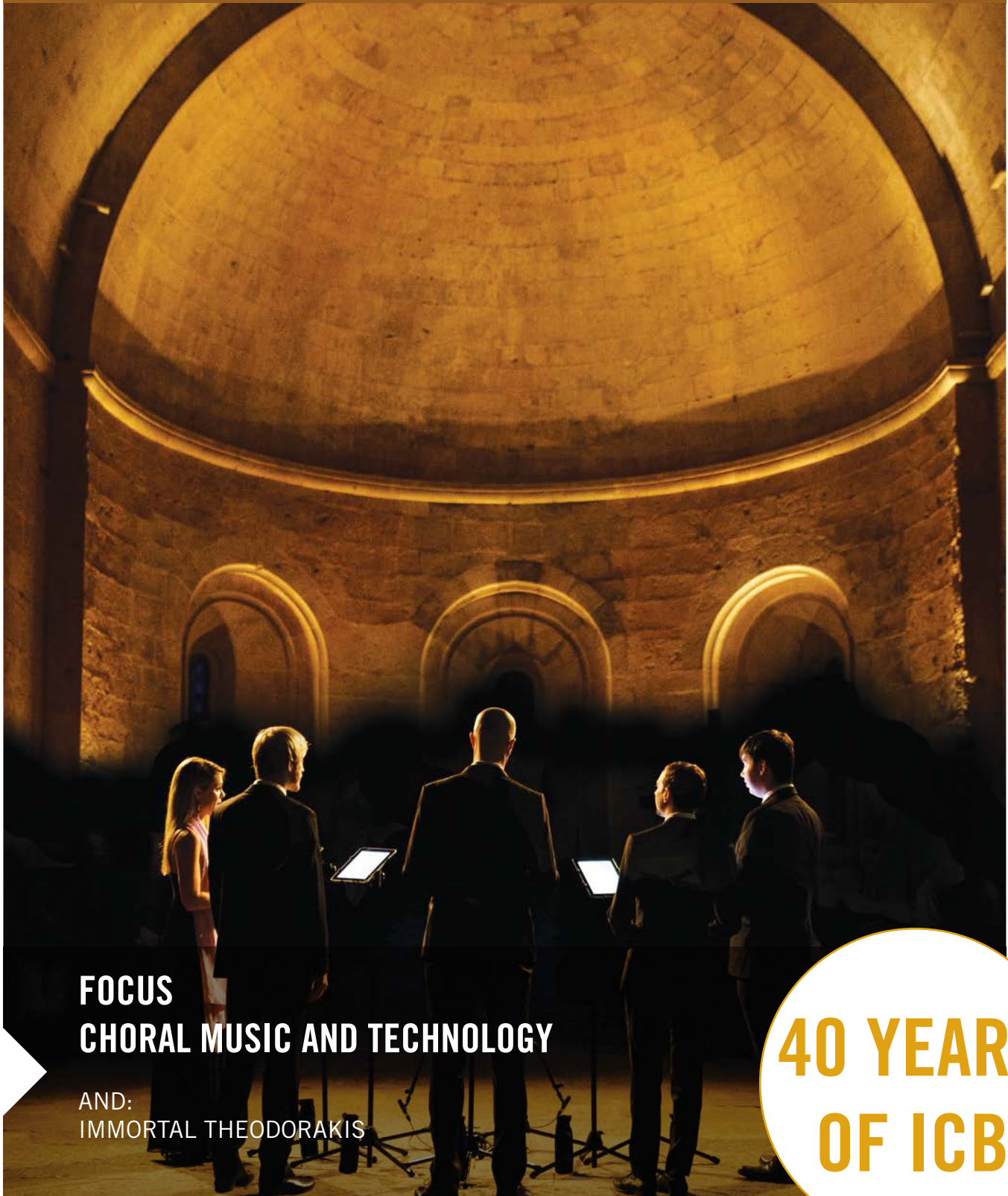

ICB

INTERNATIONAL
CHORAL
BULLETIN

ISSN - 0896-0968
Volume XL, Number 4
4th Quarter, 2021

FOCUS
CHORAL MUSIC AND TECHNOLOGY

AND:
IMMORTAL THEODORAKIS

40 YEARS
OF ICB

COMPOSER'S CORNER

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

STEPHANIE MERAKOS, ISABELLE MÉTROPE, THIERRY THIÉBAUT, GEORGES VAN GUCHT

Ο ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

STEPHANIE MERAKOS, ISABELLE MÉTROPE, THIERRY THIÉBAUT, GEORGES VAN GUCHT

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΟΝ ΘΕΩΡΟΥΣΑΝ ΑΘΑΝΑΤΟ, ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ ΒΡΕΘΗΚΕ ΠΟΛΛΕΣ ΦΟΡΕΣ ΠΟΛΥ ΚΟΝΤΑ ΝΑ ΧΑΣΕΙ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΕΧΕΙΣ ΦΥΛΑΚΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΣΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΣ ΗΤΑΝ ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ.

Η ζωή του Μίκη Θεοδωράκη είναι συνυφασμένη με την ιστορία της Ελλάδας για σχεδόν έναν αιώνα: Πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση κατά τη διάρκεια της Ναζιστικής κατοχής (1941-44), φυλακίστηκε κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου (1946-49), πήρε μέρος στην αντίσταση κατά τη διάρκεια της δικτατορίας (1967-74), έπειτα φυλακίστηκε ξανά πριν πάει στην εξορία στη Γαλλία μέχρι το 1974. Για τον πρώην μαθητή του Olivier Messiaen στο Ωδείο του Παρισιού, ακολούθησαν αρκετές δεκαετίες συμμετοχής στην ελληνική δημόσια ζωή: ως αναπληρωτής και ακόμη υπουργός (στην κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, πατέρα του σημερινού πρωθυπουργού) ήταν ένθερμος υπερασπιστής του πολιτισμού και έφερε κοντά τους λαούς (Έλληνες και Τούρκους, μεταξύ άλλων). Για μερικά χρόνια ήταν μαέστρος των χορωδιών και των ορχηστρών των ελληνικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών.

Στη συνέχεια, το 2018, σε ηλικία σχεδόν 93 ετών και σε αναπηρικό αμαξίδιο, ζήτησε σθεναρά δημοσίευση για το

Μακεδονικό ζήτημα, μιλώντας στους εκατοντάδες χιλιάδες Αθηναίους που συγκεντρώθηκαν μπροστά από τη Βουλή. Αλλά ο χορωδιακός κόσμος γνώριζε τον Μίκη Θεοδωράκη πάνω απ' όλα χάρη στη μουσική του: από το αριστουργηματικό έργο του Canto General, στο οποίο μελοποιεί τα λόγια του Pablo Neruda, μέχρι τις πολλές μελωδίες του, βασισμένες κυρίως στα κείμενα Ελλήνων ή Ισπανόφωνων συγγραφέων, και μέχρι τις αξέχαστες ταινίες (ναι, το *Zorba the Greek*, αλλά και πολλές άλλες!). Και όπερες. Και συμφωνική μουσική. Και μουσική δωματίου ...

Ο Θεοδωράκης ύψωνε συχνά τη φωνή του. Ωστόσο, στις 2 Σεπτεμβρίου σιώπησε και η ψυχή του πέταξε στον αθηναϊκό ουρανό για να βρει τους φίλους του Μελίνα Μερκούρη, Pablo Neruda και πολλούς άλλους βασικούς πρωταγωνιστές του 20ού αιώνα. Αγαπητοί αναγνώστες, θα σας πω ένα μυστικό: θα ήθελα οπωσδήποτε να πάρω συνέντευξη από τον Μίκη Θεοδωράκη για το ICB. Δυστυχώς, δεν γίνεται, οπότε ας δώσουμε τον λόγο σε μερικούς από αυτούς που συνεργάστηκαν μαζί του ...

Isabelle Métrope, υπεύθυνη σύνταξης

Δημιουργική περίοδος στο Παρίσι, Φεβ. 1981

Με τη χορωδία μου «La Brénadienne», παρουσιάσαμε το Canto General το 1981. Τον συνάντησα στο Παρίσι στο σπίτι του, στην οδό Notre Dame des Champs, όπου ζούσε αφού φυλακίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 από το καθεστώς της δικτατορίας. Τον είχα πάρει τηλέφωνο για να ζητήσω συμβουλές για την ερμηνεία του Canto General του που ετοιμάζα με τους 180 χορωδούς μου! «Έλα να με επισκεφτείς», απάντησε. Έτσι, πήγα. Δεν είχα μπουζούκι για να ερμηνεύσω το Canto του και ήθελα να ξέρω αν μπορώ να τα αντικαταστήσω με φλογέρες. Συζητήσαμε για τη μουσική του για δύο ώρες. Ένας παθιασμένος (και συναρπαστικός!) άνθρωπος που διάνθιζε τις συζητήσεις μας με αποσπάσματα από τις συνθέσεις του παίζοντας στο πιάνο ... Με την ευκαιρία

αυτή μου έδειξε ένα χειρόγραφο που μόλις είχε τελειώσει στο γραφείο του: Neruda

Requiem Aeternam για διπλή χορωδία, πλήκτρα και κρουστά, μια σύντομη δουλειά περίπου 15 λεπτών που επρόκειτο να προσθέσει στο Canto General.

Με έπιασε απίστευτη συγκίνηση ακούγοντας την αρμονική συνέχεια... Έτρεξαν δάκρυα... Έκλεισε το αντίγραφο του χειρόγραφου του και μου το έδωσε λέγοντας: «Θα το δημιουργήσεις με τη χορωδία σου». Πραγματοποιήσαμε αυτό το Ρέκβιεμ τον Φεβρουάριο του 1981 στην εκκλησία του Αγίου Μαρσέλ (13ο διαμέρισμα του Παρισιού) σε μια συναυλία κατά την οποία ερμηνεύσαμε επίσης το Petit Messe Solennelle του Rossini.

Thierry Thiébaud, Γαλλία

Canto General, Αύγουστος 1975, Αθήνα, γήπεδο “Καραϊσκάκης” και “Παναθηναϊκό Στάδιο”

Ο Μίκης μας πλησίασε το 1974 με θέρμη. Ήθελε ένα μουσικό σύνολο παγκοσμίου φήμης στο πλευρό του, μας γνώριζε πολύ καλά και θαύμαζε τον πλούσιο ήχο των οργάνων μας. Ήθελε τα Percussions de Strasbourg να είναι μαζί του για τη μουσική επιστροφή του στην Ελλάδα. Εκινήσαμε τις πρόβες και πραγματοποιήθηκε μια πρώτη παρουσίαση της παράστασης, παρουσία του François Mitterrand στο Salle de la Mutualité στο Παρίσι. Στην Ελλάδα, οι πρόβες έγιναν σε φιλική και ευχάριστη

Χίος, η γενέτειρα του Μίκη Θεοδωράκη

ατμόσφαιρα. Ο Μίκης είχε υπέροχο χιούμορ όπως και εμείς ... Η άφιξή μας στο γήπεδο είναι μια στιγμή που δεν θα ξεχάσουμε ποτέ: Ανησυχούσαμε για την εμφάνισή μας στο γρασίδι του γηπέδου και νομίζαμε ότι θα είχαμε πρόβλημα με τον ήχο και με την απόδοση της παράστασης. Οι αμφιβολίες μας διαλύθηκαν γρήγορα χάρη στους εξαιρετικούς τεχνικούς και τους ταλαντούχους ηχολήπτες. Ο θρίαμβος είναι πολύ μικρή λέξη για να το περιγράψει κανείς. Μας καθοδήγησε ο Μίκης. Η δύναμη και η ευαισθησία του διαφαίνονται στην δυνατή, χορευτική και τραγουδιστική του διεύθυνση της ορχήστρας. Είχε έναν αόρατο δεσμό με τους τραγουδιστές και τους μουσικούς του, που τρέφονταν από τα βάσανα, τη δυσaráεσκεια, το θάρρος και την απέραντη χαρά. Ήμασταν συγκλονισμένοι από το κατάμεστο στάδιο. Περισσότεροι από 60.000 άνθρωποι επευφημούσαν αυτό το σύμβολο ελευθερίας και αγώνα. Το κοινό ενθουσιάστηκε από τα τραγούδια της νίκης. Ζήσαμε, αναπνεύσαμε και παίξαμε με ψυχή και πείσμα, καθοδηγούμενοι από τα τραγούδια. Στο τέλος της συναυλίας ακούσαμε ένα απίστευτο χειροκρότημα, μια ξέφρενη εισβολή του κοινού στο γήπεδο προς τον Μίκη. Τα «Percussions de Strasbourg» βίωσε τότε μια αξέχαστη περιοδεία: ξεκινώντας από το γήπεδο «Καραϊσκάκης» στον Πειραιά στις 13 Αυγούστου, έπειτα στο Στάδιο της Πάτρας στις 16 Αυγούστου και πίσω στην Αθήνα στις 18 Αυγούστου όπου ηχογραφήθηκε το διπλό live άλμπουμ των 33 στροφών. Η τελευταία συναυλία πραγματοποιήθηκε στις 18 Αυγούστου στη Θεσσαλονίκη. Τα στάδια ήταν πάντα γεμάτα από το πλήθος.

Μίκης, η Προσωπικότητα. Μίκης, ο Επαναστάτης. Μίκης, το Σύμβολο.

Georges Van Gucht, Γαλλία

Ιππότης του Τάγματος των Τεχνών και της Λογοτεχνίας

Ιδρυτής των Percussions de Strasbourg

Επίτιμος καθηγητής του Conservatoire National Supérieur de Lyon

Μίκης Θεοδωράκης: Ένας Παγκόσμιος Έλληνας

Δεν γνωρίζω κανέναν Έλληνα που να μην έχει τραγουδήσει τραγούδια του Θεοδωράκη σε στιγμές έντονων συναισθημάτων αγάπης, ειρήνης, χαλάρωσης, αναταραχών ή ακόμα και διαδηλώσεων. Προσέφερε πάντα τη σωστή μουσική για να συγκινήσει τις ψυχές μας. Μια μεγάλη φιγούρα που

ξεπερνά τα όρια μιας συνηθισμένης ζωής, μουσική ιδιοφυΐα και γνήσιο σύμβολο δύναμης, ενότητας, αξιοπρέπειας, αφοσίωσης και πατριωτισμού, ο Θεοδωράκης έζησε μια ζωή αφιερωμένη στη μουσική, την Ελλάδα, την ελευθερία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την παγκόσμια ειρήνη. Ως μουσικός, ακτιβιστής και διανοούμενος, υπήρξε μια μοναδική, διεθνώς αναγνωρίσιμη και πληθωρική προσωπικότητα για σχεδόν έναν αιώνα, καθώς χαρακτήρισε ανεξίτηλα, όχι μόνο τη μουσική και τον πολιτισμό, αλλά και την ιστορία, ως υπέρμαχος της δημοκρατίας και της ειρήνης.

«Έπρεπε να ζήσω αυτή τη ζωή για να γράψω αυτά τα τραγούδια», είπε και πράγματι, η

μουσική του, που έφερε την υψηλή ποίηση στα χείλη όλων, γέμισε αίθουσες συναυλιών, στάδια, λεωφόρους και κινηματογραφικές αίθουσες, ήταν το μέσο έκφρασης της σκέψης του. Δημιουργούσε μουσική όταν ήταν ερωτευμένος ή σε απόγνωση ή ακόμα και όταν προσπαθούσε να συγκεντρώσει και να καθοδηγήσει τους ανθρώπους σε καλούς και άσχημους καιρούς. Ο σκοπός του ήταν πάντα να ενοποιήσει και να ηρεμήσει τα πολιτικά πάθη. Η μουσική του είναι ευλογία και απάντηση στη βία. Είναι ένα αεράκι συγκινητικών μελωδιών όπου κάθε νότα μας θυμίζει τη λάμψη του, το θάρρος του, την αγάπη του για τη χώρα του και την προσφορά του στην ανθρωπότητα. Με μεγάλη συγκίνηση και ευγνωμοσύνη αποχαιρετούμε τον «Μίκη» της Ελλάδας και του κόσμου. Η μουσική και το πνεύμα του μας συντρόφευσαν, μας ενέπνευσαν, μας ενθουσίασαν και μας έκαναν καλύτερους!

Στεφανία Μεράκου

Υπεύθυνη Βιβλιοθήκης Μουσική

Βιβλιοθήκη Ελλάδος «Λίλιαν

Βουδούρη».

Εταιρεία Φίλων της Μουσικής

Μετάφραση από τα αγγλικά :

Ανδρέας Τσελίκας.

© Privatier. Από το αρχείο του Μίκη Θεοδωράκη, το οποίο βρίσκεται στη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας "Λίλιαν Βουδούρη" του Συλλόγου "Οι Φίλοι της Μουσικής".